

ЦИФРОВІ ЗАСОБИ ОСВІТИ ТА ОНЛАЙН-ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Стаття присвячена дослідженню використання цифрових засобів освіти та онлайн-технологій у процесі професійної адаптації педагогічних працівників в умовах цифровізації освіти. Аналізуються сучасні тенденції розвитку та розкриваються можливості цифрових засобів та онлайн-технологій для підтримки професійної адаптації педагогів.

Ключові слова: педагогічні працівники, професійна адаптація, цифрові засоби освіти, онлайн-технології, цифровізація освіти.

The article is devoted to the study of the use of digital means of education and online technologies in the process of professional adaptation of pedagogical workers in the conditions of the digitalization of education. Modern development trends are analyzed and the possibilities of digital tools and online technologies to support the professional adaptation of teachers are revealed.

Key words: pedagogical workers, professional adaptation, digital means of education, online technologies, digitalization of education.

Вступ. Сучасний світ переживає епоху цифрової революції, яка торкається усіх сфер життя людини, включаючи освіту та професійну діяльність. Збільшення обсягу інформації та темпи розвитку технологій призводить до того, що вимоги до фахівців постійно змінюються. Прогрес в технологіях та вимоги цифровізації освіти та ринку праці вимагають від фахівців не лише глибоких знань у своїй галузі, а й ставлять перед ними завдання постійного розвитку й удосконалення своїх компетентностей та адаптації до нових умов професійної діяльності. Про необхідності цифровізації освіти зазначено у статті 12 Закону України «Про освіту», де однією із ключових компетентностей визначено інформаційно-комунікаційну [7].

Питання цифровізації освіти та впровадження цифрових технологій в освітній процес розглядали у своїх працях В. Арешонков, О. Кіндратець, В. Ковальчук та В. Сорока, В. Кремень, С. Сисоєва, О. Цюняк та ін.

Дослідження О. Галуса, О. Гури, В. Кириченко, І. Облес, О. Сагач, А. Семеза, Я. Сікори, С. Шари та ін. присвячені психолого-педагогічним проблемам професійної адаптації педагогічних працівників.

Виклики цифровізації освіти, стрімкий

розвиток технологій та цифрової трансформації сучасного суспільства, диктують нові вимоги до педагогічних працівників, зумовлюючи потребу в їх постійному самовдосконаленні та адаптації до нових умов роботи, ставлять перед ними завдання щодо освоєння цифрових засобів та онлайн-технологій для ефективної педагогічної діяльності та взаємодії із сьогоdnішніми здобувачами освіти. Так у «Стратегічному плані діяльності Міністерства

освіти і науки України до 2027 року» визначено пріоритет 8 «Цифрова трансформація освіти і науки» серед ключових результатів якого очікується, що «педагоги мають можливість використовувати сучасні цифрові інструменти та контент у роботі, а також підвищувати рівень цифрової компетентності» [11, с. 157]. Як зазначає С. Сисоєва: «Цифровізація спрямована на підготовку фахівців, які гарантовано будуть затребувані на ринку праці, легко і вільно володітимуть мобільними й інтернет-технологіями, а також орієнтуватимуться на безперервне навчання (підвищення кваліфікації) засобами цифрових технологій» [9].

Тому, у цьому контексті, все більшого значення набувають цифрові технології,

які можуть стати потужним інструментом для підтримки педагогів у процесі їхньої професійної адаптації. Проблема цифровізації освіти стає особливо актуальною в умовах сучасного освітнього простору й потребує від педагогів нових підходів і компетентностей, які допоможуть їм успішно працювати в еру цифрових засобів та онлайн-технологій і, відповідно, забезпечувати якісну освіту.

Метою даної статті є дослідження проблеми використання цифрових засобів освіти та онлайн-технологій у професійній адаптації педагогічних працівників в умовах цифровізації освіти.

Виклад основного матеріалу. Професійна адаптація педагогічних працівників є важливим процесом у їхній кар'єрі, особливо для молодих педагогів.

Так у «Концепції державної системи професійної орієнтації населення» професійну адаптацію визначають як «науково обґрунтовану систему заходів, що забезпечує входження, оволодіння та досягнення особою професійної майстерності у конкретному виді професійної діяльності на конкретному робочому місці» [6].

Узагальнивши праці [1; 2; 8; 10; 12], ми визначили, що професійна адаптація педагогічних працівників — це складний процес, який охоплює пристосування до нових умов роботи, освоєння нових методів та технологій навчання й викладання, а також формування особистісних та професійних якостей, необхідних для успішної педагогічної діяльності.

Цей процес має тривалий характер і потребує постійної самоосвіти та саморозвитку вчителя. Він стає особливо актуальним в умовах цифровізації освіти, коли педагогам необхідно не лише володіти традиційними методами навчання, але й бути компетентними у сфері застосування різноманітних цифрових засобів та онлайн-технологій.

Проаналізувавши низку праць [3; 5; 9], під цифровізацією освіти ми розуміємо процес впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у всі сфери освітнього процесу, з метою вдосконалення та підвищення його ефективності.

Цифрові засоби освіти — це широкий спектр інструментів та ресурсів, які

використовуються для підтримки навчального процесу. До них відносяться: електронні підручники та навчальні посібники, мультимедійні ресурси (відео, аудіо, зображення), інтерактивні платформи та середовища навчання, онлайн-курси та вебінари.

Онлайн-технології — це технології, які використовуються для передачі інформації та взаємодії людей через Інтернет. До них відносяться: електронна пошта; месенджери (Viber, Telegram, Skype); соціальні мережі (Facebook, Instagram, X (Twitter)); платформи для онлайн-навчання (Moodle, Google Classroom).

Цифровізація освіти, використання цифрових засобів та онлайн-технологій вимагає нових підходів до професійної адаптації педагогів та має значний вплив на їх професійну діяльність:

- зростає потреба в інформаційно-цифровій компетентності педагогів — педагогам необхідно знати, як використовувати цифрові інструменти в освітньому процесі, як створювати й використовувати електронні освітні ресурси;
- цифрові технології швидко оновлюються, тому педагоги повинні постійно вчитися новому, щоб бути в курсі останніх тенденцій у сфері освіти. Це означає опанування новими комп'ютерними програмами, платформами та методиками, які допоможуть успішно здійснювати педагогічну діяльність у цифровому середовищі;
- змінюються методи та прийоми роботи — педагогам необхідно використовувати нові методи та прийоми роботи, які враховують можливості цифрових інструментів, вони повинні бути готові до адаптації до нових методів навчання і використання технологій для забезпечення якісної освіти. Цифрові засоби дозволяють педагогам ефективніше використовувати різноманітні методи навчання, створюючи найбільш цікаве та динамічне навчальне середовище;
- змінюються ролі педагога, який стає не просто транслятором знань, а ментором, фасилітатором, що організовує навчальний процес, стимулює самостійну роботу учнів та надає їм необхідну підтримку;
- цифрові технології дозволяють забезпечити індивідуалізацію навчання,

зокрема, за допомогою персоналізованих завдань та інтерактивних уроків, враховуючи потреби і здібності кожного учня;

- збільшується обсяг роботи — педагогам необхідно готувати електронні навчальні матеріали, перевіряти онлайн-завдання, спілкуватися з учнями та їхніми батьками в онлайн-середовищі;

- зростає відповідальність педагогів, які несуть відповідальність за безпечне використання цифрових засобів у навчальному процесі;

- цифрові засоби сприяють педагогічній самореалізації, оскільки вони дозволяють педагогам ефективніше взаємодіяти з учнями, використовуючи сучасні комунікаційні та колаборативні інструменти.

Існує безліч цифрових засобів та онлайн-технологій, які можуть бути корисними для професійної адаптації педагогів. Серед них найбільш популярних є електронні освітні платформи, які об'єднують у собі різноманітні матеріали для навчання, онлайн-курси, вебінари, відеоконференції, мультимедійні ресурси.

Електронні освітні платформи — це електронні інструменти та ресурси, що відкривають можливості для онлайн-навчання та самоосвіти. Надаючи можливість здобувати знання та вдосконалювати компетенції у різних сферах діяльності за допомогою інтерактивних і гнучких онлайн-курсів, вони здійснили революцію в процесі професійного становлення педагогів та стали необхідним компонентом сучасного освітнього простору.

Для успішної професійної адаптації педагогів в Україні доступними є значна кількість освітніх платформ, які повністю чи частково орієнтовані на самостійне навчання і саморозвиток освітян для удосконалення їхніх компетентностей [4]. Найпопулярнішими із них є:

Український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів «Prometheus» (<https://prometheus.org.ua/>, YouTube-канал https://www.youtube.com/@Prometheus_Ukraine) надає безоплатну можливість університетам, провідним викладачам і компаніям-лідерам публікувати та розповсюджувати курси. Кожен курс складається з відеолекцій, інтерактивних завдань, а також форуму, на якому студенти

мають змогу поставити запитання викладачу та спілкуватися. Успішне завершення курсу дасть змогу отримати електронний сертифікат, який підтверджуватиме здобуті знання.

Українська студія онлайн-освіти «EdEra» (<https://ed-era.com/>, YouTube-канал: <https://www.youtube.com/@EdEraEducation>) пропонує широкий спектр онлайн-курсів та навчальних ресурсів для вчителів та учнів. EdEra відзначається своєю акцентованістю на українській освіті та надає вчителям не лише можливість навчання за іноземними методиками, але й підтримує взаємодію та обмін досвідом в контексті вітчизняної освітньої системи.

Глобальна навчальна платформа «Coursera» (www.coursera.org, YouTube-канал: <https://www.youtube.com/@coursera>) надає доступ до широкого спектру курсів від провідних університетів і компаній світу. Вчителі можуть вибирати курси за темами, які відповідають їхнім потребам. У разі успішного закінчення курсу користувач отримує сертифікат. Протягом навчання студент повинен переглядати лекції, які надсилаються йому щотижня, читати рекомендовані статті та виконувати домашні завдання. Деякі курси мають українські субтитри.

Навчальний ресурс «Khan Academy» (www.khanacademy.org, YouTube-канал: <https://www.youtube.com/@khanacademyukrainian>) пропонує практичні вправи, навчальні відео та персоналізовану навчальну панель, які дають змогу учням навчатися у власному темпі в класі та поза ним. На сайті є кілька тисяч безплатних мікролекцій із математики, фізики, хімії, історії, фінансів, економіки, біології, мистецтва, комп'ютерних наук тощо.

Платформа онлайн-навчання «EdX» (www.edx.org, YouTube-канал: <https://www.youtube.com/@edXOnline>). Заснований Гарвардським університетом і Массачусетським технологічним університетом у 2012 році, EdX є центром онлайн-навчання та надає доступ до відкритих онлайн-курсів від університетів та організацій з усього світу. Курси охоплюють різні теми, від педагогіки до використання технологій у навчанні. Онлайн-курси повторюють реальні лекції, які викладаються в Гарварді, університеті Корнуелла та інших відомих навчальних закладах. Учасники

можуть обговорювати матеріали курсів, співпрацювати в групах та ділитися власними враженнями. Курси безоплатні, проте отримання сертифіката потребує оплати.

Національна освітня платформа «Всеосвіта» (<https://vseosvita.ua/>, YouTube-канал: <https://www.youtube.com/@vseosvita>) спрямована на патріотичне виховання й утвердження української національної ідентичності та містить найрозвиненішу та найактуальнішу базу навчальних матеріалів з будь-якого предмету. Унікальні документи, якими діляться вчителі різноманітних профілів, допоможуть швидко ознайомитись з потрібною темою. На платформі зібрані публікації у різноманітних форматах: стаття, наукова робота, відеоурок, презентація, конспект, тест, робоча програма та інші методичні матеріали. Освітній проєкт «Всеосвіта» має статус суб'єкта підвищення кваліфікації, і це надає їм право пропонувати співпрацю у сфері підвищення кваліфікації.

Освітній проєкт «На Урок» (<https://naurok.com.ua/>, YouTube-канал: <https://www.youtube.com/@NaurokComUa>) – українська цифрова освітня екосистема для роботи та професійного зростання освітян України. Місія проєкту полягає у створенні необмежених можливостей для обміну досвідом, професійного саморозвитку вчителів та вдосконалення знань учнів і батьків України в онлайн-просторі для формування розумного й успішного покоління. Містить методичні матеріали для вчителя, статті, онлайн-навчання, конкурси. На офіційному YouTube-каналі можна переглядати тематичні вебінари та конференції, спілкуватися на актуальні теми освітнього середовища, вчитися та ділитися досвідом.

Всеукраїнська школа онлайн (<https://lms.e-school.net.ua/>, YouTube-канал: <https://www.youtube.com/@user-cu2je9cb2x>) — це платформа для дистанційного та змішаного навчання учнів 5-11 класів та методичної підтримки вчителів, яку створено Громадською спільнотою «Освіторія» (<https://osvitoria.org>, YouTube-канал: <https://www.youtube.com/@osvitoria>) на замовлення Міністерства цифрової трансформації України, Міністерства освіти і науки України та державної установи «Український інститут розвитку освіти». Платформа містить відеоуроки, тести та матеріали для самостійної роботи з 18 основних

предметів. Увесь навчальний контент відповідає чинним державним освітнім програмам.

Загальна особливість електронних освітніх платформ полягає в тому, що вони можуть стати потужним інструментом у професійній адаптації, забезпечуючи ефективний і доступний спосіб для педагогічних працівників підтримувати та розвивати свої компетентності в сучасному освітньому середовищі.

Ці платформи відіграють важливу роль у підвищенні професійної адаптації педагогічних працівників завдяки своїм численним перевагам, зокрема:

- гнучкість і доступність (навчання стає доступним 24/7, даючи можливість педагогам здобувати знання у власному темпі та в будь-який зручний час, використовуючи різні пристрої, такі як комп'ютер, планшет чи смартфони);

- індивідуалізація (персоналізація) навчання (платформа дає можливість створювати індивідуальні програми навчання, що враховують потреби та рівень знань кожного педагога);

- інтерактивність і залученість (більшість електронних освітніх платформ використовують інтерактивні методи навчання, такі як відеолекції, вікторини та віртуальні лабораторії);

- оновлення та актуальність навчальних матеріалів (електронні платформи дають змогу швидко оновлювати навчальні матеріали відповідно до останніх тенденцій і вимог в освітній сфері, а педагогічні працівники отримують доступ до актуальних інформаційних ресурсів і курсів, що сприяє швидкій адаптації до змін у галузі);

- оцінка та моніторинг прогресу (платформи часто надають педагогам можливість отримувати зворотний зв'язок, оцінки та статистичні дані про прогрес у формуванні необхідних компетентностей);

- спільнота і співпраця (більшість платформ сприяють створенню мереж і колективної взаємодопомоги шляхом створення віртуальних спільнот, де педагогічні працівники можуть обмінюватися досвідом, консультуватися один з одним і співпрацювати в рамках віртуальних проєктів).

Звісно, використання цифрових засобів має й певні недоліки, такі як: технічні проблеми

(відсутність доступу до інтернету або технічні неполадки, які можуть перешкодити навчанню); інформаційне перевантаження (велика кількість інформації в мережі може ускладнити пошук потрібних матеріалів); необхідність самостійної організації навчання (молодим педагогам потрібно самостійно планувати своє навчання та обирати необхідні ресурси).

Ефективне використання цифрових засобів освіти та онлайн-технологій у процесі професійної адаптації педагогічних працівників може бути досягнуто за умов наявності мотивації у педагогів до використання цифрових технологій; забезпечення доступу до цифрових ресурсів та Інтернету; проведення методичної роботи з педагогами з питань використання цифрових технологій; створення сприятливих умов для впровадження цифрових технологій в освітній процес. Виходячи з цього, ми можемо запропонувати модель професійної адаптації педагогічних працівників, яка включає три етапи:

1. Мотиваційний етап. Передбачає визначення особистих потреб та цілей у процесі адаптації, формування мотивації та позитивного ставлення у педагогів до використання цифрових технологій і їх ознайомлення з можливостями та перевагами цифрових засобів освіти та онлайн-технологій.

2. Діяльнісний етап. Оволодіння педагогами знаннями, вміннями та компетенціями використання цифрових технологій, апробація цифрових технологій в освітньому процесі, участь в онлайн-курсах, вебінарах та інших формах дистанційного навчання, спрямованих на розвиток цифрової компетентності, створення власних цифрових навчальних матеріалів за допомогою онлайн-сервісів, обмін досвідом використання цифрових засобів з колегами через онлайн-платформи та соціальні мережі, впровадження інноваційних методик навчання з використанням цифрових інструментів.

3. Рефлексивний етап. Відбувається аналіз власних досягнень та труднощів у процесі адаптації, аналіз та оцінка результатів використання цифрових технологій, коригування стратегій використання цифрових інструментів на основі отриманих результатів, а також планів професійного розвитку з урахуванням потреб та досягнень.

У цих умовах цифрові засоби освіти та онлайн-технології відіграють провідну роль в успішному проходженні етапу професійної адаптації, забезпечуючи їм доступ до нових ресурсів та можливостей для розвитку.

Висновки. Впровадження цифрових засобів освіти та онлайн-технологій у процес професійної адаптації педагогічних працівників є важливим кроком на шляху до модернізації освіти та підвищення її якості.

Використання цифрових засобів освіти та онлайн-технологій має значний потенціал для покращення процесу професійної адаптації педагогічних працівників. Завдяки цьому вчителі зможуть отримати необхідні знання та навички, а також підвищити свою мотивацію до самоосвіти та саморозвитку. За умови спільних зусиль держави, освітніх закладів та педагогів можна створити ефективну систему професійної адаптації молодих педагогів, яка сприятиме швидкому входженню в професію, розвитку їхньої інноваційної діяльності та підвищенню якості освіти загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галус О. М. Педагогічне управління адаптацією майбутніх учителів у системі ступеневої освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.06. Київ, 2009. 44 с.
2. Гура О. І., Облес І. І. Професійна адаптація викладача вищого навчального закладу на етапі професійної підготовки: теоретико-методичний аспект : монографія. Запоріжжя : Класич. приват. ун-т., 2009. 164 с.
3. Ковальчук В. І., Сорока В. В. Застосування інноваційних цифрових технологій у підготовці педагогів для сфери професійної освіти: монографія. Київ: Право, 2022. 249 С.
4. Міністерство освіти і науки України — Платформи для вдосконалення навичок і саморозвитку. Головна | Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/platformi-dlya-vdoskonalennya-navichok-i-samorozvitku> (дата звернення: 30.01.2024).
5. Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи / В. Г. Кремень та ін. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4, № 2. С. 1–49. URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4223> (дата звернення: 14.03.2024).

6. Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення : Постанова Каб. Міністрів України від 17.09.2008 р. № 842 : станом на 29 січ. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-p#Text> (дата звернення: 21.03.2024).
7. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 02 липня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 06.12.2023).
8. Семез А. А. Теоретичні аспекти професійної адаптації особистості молодого педагога. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія : Педагогічні науки. 2015. № 135. С. 190–194. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2015_135_50.
9. Сисоєва С. Цифровізація освіти: педагогічні пріоритети. Національна академія педагогічних наук України. URL: https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/2545/ (дата звернення: 31.01.2024).
10. Сікора Я. Адаптація як об'єкт наукового дослідження: психолого-педагогічний аналіз. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2022. № 2(51). С. 135–139. URL: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.51.135-139> (дата звернення: 21.03.2024).
11. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/strategichnij-plan-diyalnosti-mon-do-2027-roku>.
12. Шара С. Професійна адаптація молодих викладачів закладів вищої освіти непедагогічного профілю : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2018. 241 с.